

En helt naturlig ting – på godt og vondt

Marked, migrasjon og urbanisering var de tre hovedstikkordene som ble brukt i oppsummeringen av erfaringskonferansen om utenlandske tannleger i Sosial- og helsedirektoratet den 23. august. Alle erfaringer kan sees i perspektiv av disse tre fenomenene, mente avdelingsdirektør Kjell Røynesdal i Helse- og omsorgsdepartementet. Departementet var oppdragsgiver for konferansen, som ble arrangert av Sosial- og helsedirektoratet 23. august.

Tall fra Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH) for årene 2002–2005 viser at av totalt 719 autoriserte tannleger var 363 fra Norge, mens 177 kom fra Tyskland. 29 kom fra øvrige EU-land, 16 fra de 10 nye EU-landene og 72 fra land utenfor EU/EØS. SAFH har ikke oversikt over hvor mange av de utenlandske tannlegene som fortsatt befinner seg i Norge. Mens det er konstatert at utenlandske leger bruker norsk autorisasjon som springbrett for å få jobb andre steder, er det ikke registrert tilsvarende tendens for tannleger.

Når det gjelder markedet, er det på det rene at man med det antall tannleger som utdannes i Norge ikke makter å opprettholde balansen mellom tilbud og etterspørsel. Det er også en kjensgjerning at utdanningskapasiteten for tannleger har fulgt et annet mønster enn for andre helsepersonellgrupper. Mens antall nyutdannede tannleger har stått stille i årene 1990–2002, har de andre gruppene hatt en sterk økning i den samme tolvårsperioden, sa avdelingsdirektør Harald E. Hauge i Sosial- og helsedirektoratet i sin innledning. Dette har nødvendiggjort rekruttering av utenlandske tannleger, som i all hovedsak har funnet sted enten ved aktiv rekruttering fra Tyskland eller ved kvalifisering av utenlandske tannleger som allerede befinner seg i landet.

Hva angår det andre hovedstikkordet ser vi at migrasjon er et økende fenomen i hele verden. Mobiliteten er kommet for å bli, og folk, inkludert tannleger, flytter på seg, både innenfor og på tvers av landegrensene. Dette er en utfordring for alle land.

Det siste stikkordet er urbanisering. I denne sammenhengen handler det om at utkantnorge sliter med å rekruttere tannleger. Det har de alltid gjort, og sånn vil det mest sannsynlig alltid være, også dersom det oppstår en overkapasitet. Og det vil sannsynligvis også alltid pågå en kamp mellom lokalpolitikere på den ene siden og helseadministrasjonen på den andre, når det gjelder å gå i mot eller inn for klinikkens samenslåinger.

Erfaring med tyske tannleger rekruttert gjennom Aetat

Innenfor denne virkeligheten er det gjennom Aetat helserekruiteringsprosjekt kommet 165 tyske tannleger til Norge i årene 1999 til 2004. En ekstern evaluering, frigitt i april 2005, som har basert seg på spørreundersøkelser blant arbeidsgivere, tannleger og samarbeidspartnere konkluderer med at rekrutteringen fra Tyskland har vært vellykket. Rapporten sier at de tyske tannlegene er stabile, og viser til at 75 prosent av tannlegene hadde vært ansatt i mer enn ett år, mens 25 prosent hadde vært ansatt i mer enn to år. Evalueringen sier at de tyske tannlegene er mer stabile enn annet helsepersonell rekruttert fra utlandet, og like stabile som norske tannleger som tar ansettelse i Den offentlige tannhelsetjenesten (DOT).

Tannlege Richard Næss fra DOT i Telemark, som hadde i oppdrag å snakke om de utenlandske tannlegene fra arbeidskollegenes ståsted, ville på sin side karakterisere rekrutteringen av en tysk kollega som ikke vellykket, hvis tannlegen ikke ble i sin stilling i minst to år. Han begrunnet dette med den

belasting det er for de andre på arbeidsplassen å skulle veilede og integrere en utenlandsk medarbeider.

På detaljnivå sier evalueringen videre at det tar for lang tid før de tyske tannlegene får personnummer i Norge, noe som hindrer opprettelse av bankkonti og dermed lønnsutbetaling.

Aetat har for lite kunnskap om DOT og nødvendig odontologisk kompetanse. Mange nyutdannede tyske tannleger har for lite klinisk erfaring. Tyske tannleger mangler gode nok faglige referanser, og oppgitte referanser er vanskelige å få tak i. Norskopplæringen de tyske tannlegene får i Tyskland før de reiser til Norge vurderes som god. Det er arbeidsgiver som står ansvarlig for å kontrollere at språkkunnskapene er gode nok, og 22 prosent av de tyske tannlegene har fått tilbud om ekstra språkopplæring.

De tyske tannlegene som har sluttet i DOT, oppgir som grunn at de har fått jobb i Tyskland (23 prosent), annen jobb i Norge (23 prosent), partneren har ikke fått jobb i Norge (23 prosent), hjemlengsel (15,5 prosent), misfornøyd med jobben (7,7 prosent).

Det kommer også frem at de tyske tannlegene ønsker seg en lengre opplæringsperiode og gjerne en fadderordning, der de kan få hjelp med sosial integrering, bolig og jobb til partneren.

Overtannlege Ståle Hermansen fra DOT i Rogaland har i flere år vært aktiv i rekrutteringen av tyske tannleger til sitt fylke. For å beskrive stabiliteten til de tyske tannlegene i Rogaland viste han til tall for perioden 2000 til 2005: Av 41 tyske tannleger som ble ansatt i perioden, har 19 sluttet, mens tilsvarende tall for norske ansettelser er henholdsvis 62 og 32. De tyske som slutter, drar tilbake til Tyskland (15 tannleger), mens tre har fått annen offentlig stilling i Norge og én har startet privat i Norge. De norske som slutter går hovedsakelig over i privat praksis.

Hermansen bekreftet at det er vanskelig å innhente referanseuttalelser for de tyske tannlegene i Tyskland, og understreket viktigheten av å sjekke slike referanser når tannleger, tyske som norske, ønsker å skifte jobb innen Norge.

Per i dag har DOT i Rogaland 22 tyske tannleger ansatt. Alle tyske tannleger som ansettes i Rogaland får lønn som nyutdannede, ansiennitet fra Tyskland teller ikke. Seks måneders prøvetid gjelder for alle stillinger og fylket har et godt gjennomarbeidet introduksjonsprogram som går over seks måneder. Hermansen kunne videre fortelle at i alt fire tannleger fra Tyskland er blitt vurdert som uegnet etter ansettelse, og at de har dårlig erfaring med tannleger som har vært lenge i solopraksis i Tyskland. For øvrig er røntgenrutiner og innkallingsintervaller noe av det som representerer forskjellene mellom tysk og norsk praksis.

Erfaringer fra kvalifikasjonsprogrammene

Tannleger med bakgrunn fra land utenfor EØS må gjennom et kvalifikasjons-

program for å oppnå norsk autorisasjon. Prosessen starter med omfattende opptaksprøver før det tas en avgjørelse på om kandidaten er egnet til å gjennomgå kvalifisering i det hele tatt. Deretter bestemmes om han eller hun trenger et ettårig kvalifikasjonsprogram ved Det odontologiske fakultet i Bergen eller Oslo, eller om det er tilstrekkelig med et tremåneders kvalifikasjonsopplegg gjennom Den offentlige tannhelsetjenesten.

Avdelingstannlege Hildur Søhoel fra kvalifiseringsprogrammet ved Bergens-fakultetet understreket at gode norskkunnskaper er den viktigste faktoren for å kunne gjennomføre programmet på ett år. Tall fra Bergen viser at 40 prosent ikke oppfyller kravene etter normert tid, men likevel har alle som er tatt opp blitt kvalifisert, og samtlige er i arbeid i Norge. Tallene sier at 21 er i offentlig stilling, syv i privat praksis og seks ved universitetene.

Kandidatene har høyst ulik bakgrunn og det er vanskelig å si noe generelt. Men det som ofte skiller de utenlandske fra de norske tannlegene, er at de har

lite opplæring i røntgen og at de ikke er vant til å behandle barn.

Søhoel sa videre at enkelte har høy kompetanse innen noen felt, og at kandidatene er svært motiverte og arbeidssomme.

Brukernes erfaringer var savnet

Det ble tatt til orde for at neste gang man går inn for å evaluere eller innhente erfaringer med utenlandske tannleger i Norge, må også brukerne bli spurt.

Flere av de som var tilstede ved konferansen mente at tyske tannleger har reddet bemanningen i Den offentlige tannhelsetjenesten, mens noen hevdet at turnustjeneste er det som vil redde distriktene.

Ellen Beate Dyvi